

Literatura Mondo, 9-a parto:
Kolomano Kalocsay kaj la neologismoj
Radioprelego de Claude kaj Andrée GACOND, SRI 635, 1975.12.10 & 13

Cl.- Parolas gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

En januaro 1933 la ĉefredaktoro de *Literatura Mondo*, Kolomano Kalocsay, en respondo al Julio Baghy, klarigas sian sintenon pri la neologismoj, lingva problemo, kiu tiam profunde dividis la esperantistaron. Citante erojn el tiu ĉi artikolo titolita **Diskuto**, ni provas prezenti la vidpunkton de Kolomano Kalocsay.

A.- La hungara poeto komencas sian defendon de la neologismema tendenco per tiu ĉi distingo :

Cl.- « Estas evidente, ke inter la lingvaj bezonoj de la propagandistoj kaj poetoj estas nerepacigebla antagonismo. Kaj estas sendube, ke ambaŭ partioj estas pravaj. La propagandistoj rajte postulas simplan lingvon, ĉar la simpleco havas antaŭ la komencantoj altan propagandan valoron. Sed aliflanke, la poetoj prave diras, ke la lingva malriĉo starigas antaŭ ilin netraireblajn malhelpojn, kiam ili volas senmanke interpreti la grandajn ĉefverkojn de la mondliteraturo. Ekzemple la principo : **‘unu ideo – unu vorto’** por la propagandistoj estas grandioza avantaĝo, sed por la poetoj ĝi estas vera plago ; parolante pri **vojo**, la itala poeto povas elekti inter **camino, calle, sentiero, strada, via**, al kiuj respondas kvin diversaj vastaj rimgrupoj, dum la esperanta poeto havas nur la vortojn **vojo** kaj **vojeto**, do du rimgrupojn, el kiuj unu estas tre malriĉa. (Strato, aleo, ŝoseo ktp. estas neuzeblaj pro ilia severe fiksita senco.) Same: ke Esperanto laboras per malgranda radikaro kaj vasta sufiksuzo, tio estas tia gajno, kiun oni devas tre altetaksi el la vidpunkto de la simpleco. Sed por la poeto ĝi estas granda malavantaĝo, ĉar rezultigas tre multajn vortojn finiĝantajn per sufiksoj, kaj ĉi tiuj sufiksoj plej ofte havas tre malmultajn rimkunulojn, krome ili tro longigas la vortojn. Multajn aliajn aferojn, eble eĉ pli gravajn, mi povus ankoraŭ citi, sed ankaŭ la du supraj sufiĉas por klarigi, kial ĉiuj ĝisnunaj poetoj estis pli aŭ malpli neologismemaj. (Tiu **pli aŭ malpli** dependis ne tiom de ilia anima strukturo, kiom de la **taskoj**, kiujn ili entreprenis.) »

A.- Kalocsay metas nin antaŭ tiu ĉi antagonismo:

« Unue. Tute rifuzi la rajton de Esperanto por poezio, aŭ permesi maksimume facilajn, senpretendajn poemetojn, sed rekte malpermesi grandajn taskojn, kiuj nepre tentus la entrepreninton pro neologismaj ekscesoj.

Due. Lasi al la poetoj liberan manon, sed samtempe apartigi la poezian vortprovizon de la vortprovizo vulgara.»

Cl.- Li tiel klarigas sian decidon. « *Nia kulpo estis, ke en ĉi tiu dilemo ni elektis la duan eblaĵon.* »

A.- Kalocsay proponas, ke la vortaristoj, por garantii la apartigon de la poeziaj vortoj, marku ilin per steleto aŭ alia signo, kaj ke ili donu apud ili la samsencan vorton faritan el oficialaj elementoj. Tiel komencanto neniam uzos ilin en simpla teksto. Kaj jen kiel li priskribas la rolon de la poeziaj vortoj en esperanto :

Cl.- « [...] Ĉar ĉiu verkisto povas pretendi de sia legantaro nur la scion de oficialaj vortoj, li devas, en sia propra intereso, listigi en sia libro ĉiujn poeziajn vortojn uzitajn kaj klarigi ilin per la oficiala vortprovizo. Tiamaniere ĉiu legemulo iom post iom facile lernos la poeziajn vortojn, kaj eĉ tiom, ke ili estas vortoj poeziaj. Kaj la lego de verkoj, kiuj enhavas poeziajn vortojn, ne postulos de la leganto grandan antaŭan vortlernadon aŭ poliglotecon, sed simplan okazan foliumadon en la listo de novaj vortoj. En ĉi tiu foliumado la leganton malhelpos nek tio, ke li estas orientano, nek tio, ke li estas laboristo, li devas, sendepende de ĉio, havi nur sinceran ŝaton al la poezio, kaj la rekonon, ke la poezio estas nobla lukso, ĝia vortprovizo do ne estas kritikebla el la vidpunkto de severa neceso kaj praktika simpleco, kiel la vortprovizo de la komune uzata lingvo, en kiu ĉi tiu vidpunkto devas esti nepre gardata kaj zorgata. »

A.- Kalocsay daŭrigas: « La vortprovizo de Esperanto tiel povas trankvile pligrandiĝi, sen ia danĝero de lingva anarkio, la poezia lingvo povas evolui tiagrade, ke ĝi ne staros plu senhelpe antaŭ vere grandaj taskoj. Fuŝe faritaj vortoj malaperos senpostsigne, ĉar ili ne estos uzataj de novaj poetoj. Vortoj uzitaj de valoraj aŭtoroj en valoraj verkoj, se ilin neniam plu uzos alia aŭtoro, fariĝos kvazaŭ la propraĵo de la respektiva aŭtoro, kiel tio okazas ankaŭ en la naciaj literaturoj : kaj oni eĉ ne bezonos eldoni apartajn vortarojn de aŭtoroj, kiel ne naciaj lingvoj, (Dante-Vortaro, Shakespeare-Vortaro), ĉar, se ĉiu aŭtoro konsciencie klarigos siajn neologismojn, ĉiu fariĝos sia propra komentarianto, la leganto devos nur anstataŭigi la **vorton** per la **klarigo**. »

Cl.- Kalocsay sentis, ke en la poezio maturiĝas la estonteca esperanto. Ni citu lin :
« Tia tute libera evoluo havas valoron ne nur el la vidpunkto de la poezia lingvo, sed ankaŭ el la vidpunkto de la estonteco. Esperanto tiel povas trankvile sin prepari por la tempo de sia ĝenerala disvastiĝo. Ĉar por tiu tempo, laŭ mia opinio, nepre validos la saĝaj vortoj de Eugeni d'Ors : « Mi ĉiam havis la konvinkon, ke bona universala lingvo ne povas troviĝi en la neceso esti simpla : ĉar sufiĉe utila rezultus ĝia kono, kaj sufiĉe ĝi ŝparus aliajn laborojn, por ke valoru la penon venki kelkajn malfacilaĵojn plie en la lernado, kun bono por la plej granda rezultato. » (**Kataluna Antologio**, paĝo 350.) Vere, Esperanto, kiel triumfinta helplingvo, povos permesi al si la lukson de granda vortriĉeco. Kaj ĉi tiun vortriĉecon li trovos preta en la poezia lingvo. Sed ĝis tiam tiu vortriĉo estos kvazaŭ kaŝita en la poeziaj ĉefverkoj de la lingvo, kaŝita tute sendanĝere, forfermita de la komuna lingvo, kien penetri ĝin malhelpos ĝuste la malperfekta lingvoscio de la esperantistoj.»

A.- La disvolviĝo de la esperanta beletro kongruas kun la antaŭvido de Kalocsay.

Cl.- Vi aŭdis prelegon el Svislando. Parolis gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond. Ĝis reaŭdo!